

Umsögn Tilraunastöðvar Háskóla Íslands í meinafræði að Keldum um frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 54/1990, um innflutning dýra, ásamt síðari breytingum.

Eftirfarandi umsögn Tilraunastöðvarinnar að Keldum nær einungis til umfjöllunar um smitefni og hættu á því að þau berist hingað til lands verði reglum um núverandi innflutning gæludýra breytt eins og frumvarpið gerir ráð fyrir. Ekki er fjallað um erfðasjúkdóma eða innflutning á árásargjörnum hundategundum eða á gæludýrum sem væru óæskileg í lífríki Íslands.

Eðli smitefna

Til upplýsinga er gott að hafa í huga þegar fjallað er um hættu á að smitefni berist með innflutningi á gæludýrum að smitefni er samheiti yfir lífverur/efni sem valda sýkingum í öðrum lífverum og geta jafnframt borist á milli lífvera. Smitefnin geta verið af ýmsum toga, stærðum og gerðum. Lífsferill og smitleiðir eru og mjög mismunandi. Sum smitefnin eru mjög tegundasérhæfð en önnur ekki. Þá eru til smitefni sem geta fjölgað sér utan hýsils meðan önnur þurfa fleiri en eina lífveru til að ná fullum þroska. Önnur t.d. veirur þurfa að komast inn í sérstakar frumugerðir í lífverum svo að fjölgun þeirra geti farið fram. Einnig er mjög misjafnt hve harðgerð smitefnin eru og hversu vel þau þola ytra áreiti s.s. hita, frost, sóttthreinsiefni - án þess að missa smithæfni sína. Helstu flokkar smitefna eru: ytri sníkjudýr (t.d. lús, kláðamaur, lús), innri sníkjudýr (t.d. iðraormar), einfrumungar (t.d. hníslar), sveppir (t.d. hringskyrfi), bakteríur (t.d. miltisbrandur, salmonella), veirur (t.d. gin og klaufaveiki, hundaæði), príónar (t.d. sauðfjárriða, kúariða).

Sérstaða Íslands

Landfræðileg einangrun Íslands er höfuð ástæða þess að húsdýr hérlendis eru að mestu laus við mörg þeirra smitefna sem landlæg eru í dýrum utan Íslands. Erfiðar samgöngur til landsins gerðu það að verkum að innflutningur á lifandi dýrum varð lítil eftir landnám. Sökum þessa má leiða að því líkum að smitsjúkdómastaða sumra íslensku húsdýranna sé að mestu hin sama og við

upphaf Íslandsbyggðar. Á þetta sérstaklega við um hross og nautgripi. Því er sjúkdómsstaða Íslenskra búfjárstofna um margt óvenjuleg þegar hún er borin saman við það sem þekktist erlendis. Sérstaða Íslands veldur því að húsdýr hérlendis hafa ekki náð að smitast af fjölda smitefna og því ekki myndað ónæmi gegn þeim. Vegna þessa getur mikill fjöldi þekktra og óþekktra smitefna komið af stað faröldrurum í búfé hérlendis. Í löndum þar sem smitefni eru landlæg er vanalega ekki nægilegur fjöldi móttækilegra einstaklinga fyrir hendi til að faraldur geti orðið. Reynsla af fyrri smitsjúkdóma faröldrurum sem hér hafa orðið í búfé hefur sýnt að ekki einungis ónæmisreynsla skiptir máli um það hve næmt búfé hérlendis er fyrir því að taka þessar pestir heldur virðast einnig aðrir þættir koma þar við sögu. Þannig hefur komið í ljós að erfðaþættir skipta máli í sumum tilvikum. Ugglaut er það vegna þess að enginn erfðafræðilegur valþrýstingur hefur verið í átt að auknu sjúkdómsspoli gegn þeim smitefnum sem hér eru ekki til staðar í búfé. Dæmi um þetta eru t.d. sýkingar með mæði-visnu veirunni í sauðfé hérlendis en mæði-visna var óþekktur sjúkdómur í sauðfé fram að því að faraldur braust hér út með innflutningi. Íslenskt búfjárhald er og um margt sérstakt og mögulega eru hér til staðar umhverfisþættir sem eftilvill ýta undir að faraldrar verði s.s. lausaganga, flutningar á dýrum og mikill þéttleiki.

Það er nánast óumdeilt að mikil verðmæti eru fólgin í núverandi smitsjúkdómastöðu bæði með tilliti til affalla og afurðatjóns auk dýraverndar. Þó svo skæðir dýrasjúkdómar séu fátíðir hérlendis þá er sagan full rík af dæmum um sjúkdómsfaraldrar eftir að landnámi lauk sem hafa valdið ómældu tjóni. Þegar faraldrar sem hér hafa orðið í dýrum eru skoðaðir kemur í ljós að þá flesta er hægt að rekja til innflutnings á dýrum en einnig eru dæmi um að smitefnin hafi borist með vörum og jafnvel fólki.

Smitefni í gæludýrum geta borist í önnur dýr

Það er vert að hafa í huga þegar fjallað er um áhættu við innflutning á gæludýrum að ekki öll smitefni sem með gæludýrum kunna að berast hafa greinilega klínísku sýnd í gæludýrum heldur valda litlum eða engum einkennum og geta því dulist við heilbrigðisskoðun. Auk þess er það þekkt að

gæludýr geta verið berar af smitefnum í lengri eða skemmri tíma sem geta valdið sjúkdómum í öðrum dýrum. Sem dæmi má nefna að hundar og kettir eru taldir geta borið með sér gin og klaufaveiki veiruna þótt þeir smitist ekki af henni. Þangað til nýlega hafa hundar ekki verið taldir til þessa dýrategunda sem geta smitaðst af inflúensuveirum og borið smitið áfram í aðra hunda eða önnur dýr. En árið 2004 breyttist sú þekking er hundar í Bandaríkjunum smituðust af hestainfluensu af stofni H3N8 og er smitið nú orðið þar landlægt í hundum. Er fregnir bærust af þessu veiruafbrigði í hundum var brugðist við því héraðs að tekin var upp skimun fyrir veirunni í öllum hundum í sóttkví. Á þennan hátt er reynt að koma í veg fyrir að smitið berist í hunda og hross héraðs en Ísland er eitt fárra landa í heiminum sem er laust við hestainfluensu.

Í nýlegum faraldri af smitandi hósta í hrossum héraðs ræktaðist sá stofn bakteríunni *Streptococcus equi* subsp. *zooeidemicus* sem var að baki faraldrinum bæði frá hundum og köttum þegar faraldurinn var í hámarki. En þessi stofn af bakteríunni hafði ekki áður greinst héraðs í hrossum. Slíkt smitefni er nefnt hér sem dæmi um smitefni sem ekki halda sig við eina tegund og gætu hæglega borist með gæludýrum ef einangrun yrði feld niður.

Gildi bólusetninga

Það er algengur misskilningur þegar rætt er um innflutning og varnir með bólusetningu að bólusetning sé fullnægjandi vörn fyrir því að tiltekið smitefni geti borist til landsins. Bólusetning er vörn gegn sjúkdómi en ekki smiti. Vissulega stytta bólusetning þann tíma sem smitefnið er til staðar í dýrinu og gerir það að verkum að hægt er stytta þann tíma verulega sem dýrið þarf að vera í einangrun. Auk þessa eru engin bóluefni til við fjölmörgum smitefnum sem við viljum verjast og því þarf að framkvæma sértækar rannsóknir til að ganga úr skugga um að smitefnið sé ekki til staðar í dýrinu, jafnframt því að fylgst er með almennu heilbrigðisástandi dýrsins í ákveðinn tíma.

Óheftur innflutningur gæludýra hefur leitt til faraldra

Innflutningur á hundum og köttum hefur á efa verið einhver frá landnámi og

líklegt er einnig að gæludýr um borð í farskipum hafi komist í snertingu við dýr í landi. Nokkur fjöldi skráðra heimilda er til um faraldra hérlendis í hundum. Af þessum heimildum má ráða að faraldrar af völdum hundafársveirunnar (canine distemper virus) hafa komið upp með reglulegu millibili allt frá 1591 til 1966 er hundafár kom síðast upp með smygli á hundi. Hundafár hefur þó aldrei verið landlægt hérlendis en í faröldrum hér áður fyrr drápust oft á tíðum stór hluti hunda landsmanna. Í dag myndi gríðalegur skaði hljóta af því ef veiran bærist til landsins því meinvirkir stofnar af veirunni geta valdið allt að 50-90% dauða í óbólusettum, hundum, refum og minkum. Annar alvarlegur smitsjúkdómur sem getur borist með hundum og köttum er hundaæði (rabies virus). Hundaæði hefur þó aldrei komið upp með vissu hérlendis en til eru frásagnir frá 1765 af sjúkdómi í hundum sem mögulega gæti bent til smits með hundaæðiveirunni. Ísland er eitt af fáum löndum í heiminum þar sem hundaæði er ekki landlægt en áætlað hefur verið að um 30.000 þúsund manns látist árlega í heiminum úr hundaæði.

Núverandi fyrirkomulag hefur reynst vel

Innflutningur á hundum var bannaður á Íslandi með lögum frá 1909 og til 1990 er innflutningur var heimilaður eftir dvöl í einangrunarstöð. Nokkrar undanþágur voru veittar á banntímabilinu til innflutnings á hundum en heimildir voru til þess í þágildandi lögum auk þess sem eitthvað var um að gæludýr væru flutt inn ólöglega. Frá því að innflutningur á gæludýrum var heimilaður gegnum einangrunarstöð hafa reglulega komið upp kröfur um að reglum um innflutninginn væri breytt eða þær feldar niður. Ýmsar breytingar hafa verið gerðar gegnum tíðina á reglum og vinnulagi við innflutning en núverandi reglur um forbólusetningar, rannsóknir og einangrunartíma hafa verið að mestu óbreyttar frá 2002 er ýtarlegt áhættumart var gert á vegum embættis yfirdýralæknis. Í áhættumatinu var skoðaður mikill fjöldi smitefna sem mögulega gætu borist með innflutningi á hundum og köttum. Í áhættumatinu var ekki einvörðungu fjallað um smitefni sem eru hunda og katta sértæk heldur einnig mörg önnur sem þekkt eru af því að geta borist með þessum dýrategundum í önnur dýr og menn. Síðan áhættumatið var gert hefur engin

sú meginbreyting orðið á sjúkdómastöðu landsins að það réttlæti það að gæludýrum sé hleypt hindrunarlítið inn í landið með meðfylgjandi áhættu fyrir dýraheilbrigði landsins.

Það fyrirkomulag sem tekið var upp eftir 2002 á innflutningi á gæludýrum hefur nú verið við líði í tæp 10 ár með smávægilegum breytingum. Þetta fyrirkomulag hefur reynst vel og virðist veita góða vörn við því að hingað berist smitefni með þessum innflutningi. Það að best er vitað þá hafa ekki nein smittilvik komið upp hérlendis sem hægt er að rekja með vissu til gæludýra sem hafa verið að koma úr einangrunnarstöðvunum.

Lokaorð

Undirritaðir hafa um árabíl starfað á Tilraunastöð Háskóla Íslands við rannsóknir á smitsjúkdómum í dýrum og jafnframt verið í forsvari fyrir rannsóknum einstökum smittilvikum og faröldrum sem komið hafa upp hérlendis á síðustu árum í húsdýrum. Í rannsóknum þessum hefur það ítrekað verið staðfest, sem áður var talið, að smitsjúkdóma staða húsdýrakynja okkar er óvenjuleg og líklega einstök á heimsvísu. Hér eru stórir stofnar af dýrum sem eru fullnægjandi fyrir fjölda smitefna. Ef þessi smitefni bærust hingað til lands munu mörg þeirra geta valdið faröldrum með ófyrirsjáanlegum afleiðingum. Með núverandi fyrirkomulagi við innflutning á gæludýrum er ekki eingöngu verið að draga úr líkum á því að hingað berist smitefni sem valda veikindum í gæludýrum heldur einnig smitefnum sem gætu valdið sjúkdómum í öðrum dýrum og jafnvel mönnum. Breyting á reglum um innflutning á gæludýrum varðar því ekki eingöngu gæludýr í landinu heldur einnig allt húsdýrahald hérlendis. Það er því niðurstaða okkar að engar forsendur eru fyrir breyttu fyrirkomulagi á innflutningi gæludýra hingað til lands.

f.h. Tilraunastöðvar H.Í. í meinafræði að Keldum

Eggert Gunnarsson
dýralæknir og bakteríufræðingur

Vilhjálmur Svansson
dýralæknir og veirufræðingur